

Guia per a l'ús no sexista del llenguatge a la Universitat Autònoma de Barcelona

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Llengües

 Observatori
per a la
Igualtat de la UAB

Guia per a l'ús no sexista
del llenguatge
a la Universitat Autònoma
de Barcelona

Aquesta publicació ha rebut un ajut de l'Institut Català de les Dones i un altre de la Secretaria d'Universitats i Recerca de la Generalitat de Catalunya.

Primera edició: novembre de 2008

Segona edició: octubre de 2011, revisada i actualitzada

Heura Marçal, Fiona Kelso i Mercè Nogués

© Servei de Llengües i Observatori per a la Igualtat

Universitat Autònoma de Barcelona

Document elaborat pel Servei de Llengües de la UAB per encàrrec de l'Observatori per a la Igualtat de la UAB.

Editat pel Servei de Publicacions de la UAB

Imprès per Mozart

DL: B.37.684-2011

Índex

I. Introducció	5
II. Recursos per a l'ús no sexista del llenguatge	9
1. Ús de la forma femenina	9
Documents	11
2. Formes genèriques i altres expressions	12
Documents	16
3. Expressions neutres o despersonalitzades	17
Documents	17
4. Formes dobles	18
Coordinació i concordança en l'ús de les formes dobles	21
Documents	22
5. Canvis de pronoms	23
6. Canvis mínims de redacció	24
Documents	27
III. Estereotips	29
1. Ús asimètric dels cognoms i dels tractaments, i altres asimetries	29
2. Adjectius i noms amb diferent valor semàntic si es refereixen a homes o a dones	32
3. Pressupòsits	33
IV Consideracions finals	35
V. Referències bibliogràfiques	37
VI. Annex	41

I. Introducció

Totes les llengües romàniques són llengües amb flexió de gènere, és a dir que els substantius (i els adjectius, els articles i els pronoms) en aquestes llengües varien segons aquesta categoria gramatical. En el cas del català, tenim dos gèneres, el masculí i el femení, que són els dos únics gèneres que la nostra llengua ha conservat del llatí (el qual, a més, tenia gènere neutre). Aquest també és el cas del castellà.

Tanmateix, aquesta característica no la comparteixen totes les llengües. L'anglès, per exemple, no té flexió de gènere. De fet, l'oposició de gènere masculí-femení només es dona en un 15% de les llengües del món.

Des d'un punt de vista lingüístic, no hem de confondre el gènere amb el sexe. El gènere és una categoria gramatical que fa referència a les paraules (*pebre* és una paraula de gènere masculí en català, en canvi *pimienta* és una paraula de gènere femení en castellà) i el sexe fa referència als éssers vius que es poden classificar en mascles o femelles segons el seu conjunt de trets bioquímics, fisiològics i orgànics. Recollim aquí les dues definicions del DIEC:

sexe m Conjunt de les peculiaritats bioquímiques, fisiològiques i orgàniques que divideixen els individus d'una espècie en mascles i femelles i fan possible entre ells, mitjançant els adequats processos de conjugació o fecundació, una periòdica modificació de la informació genètica.

gènere m Categoria gramatical que en algunes llengües dóna lloc a la distribució dels substantius en classes nominals, en funció d'un cert nombre de propietats formals que es manifesten per mitjà d'afixos flexius, de la concordança amb l'adjectiu o de la referència pronominal.¹

1. Cal no confondre aquesta accepció amb la que fa referència al gènere com a construcció cultural de la identitat, els rols i les funcions dels sexes, pròpia del camp de l'antropologia i la sociolingüística.

En català i en castellà, la categoria no marcada és la masculina. És per aquest motiu que en determinats casos, com ara per fer referència a grups que inclouen persones dels dos sexes, en aquestes llengües es poden utilitzar i se solen utilitzar les formes corresponents al gènere masculí amb valor genèric. Un exemple clar de com funciona aquest mecanisme és el fet que frases com ara «En aquest departament hi ha catedràtics de tots dos sexes» tinguin sentit i siguin d'allò més naturals i, en canvi, frases com ara «En aquest departament hi ha catedràtiques de tots dos sexes» produeixin astorament i confusió.

No obstant això, aquest doble valor del gènere masculí, específic (referent als homes) i genèric (referent als homes i les dones), ha creat molts *malentesos* al llarg de la història, en general amb conseqüències greus per a les dones. Per aquest motiu, en la societat actual, moltes persones consideren que l'ús del masculí amb valor genèric oculta i/o exclou les dones. I cal admetre que és cert que *pot* excloure-les.

Deixant de banda aquest debat sobre la conveniència de l'ús del masculí amb valor genèric, és fàcil de constatar que molts textos actuals encara traspuen visions sexistes i androcèntriques, que cal evitar. Entenem per *usos androcèntrics* del llenguatge els que invisibilitzen o fan difícil imaginar en un àmbit determinat la presència o l'actuació de les dones. Entenem per *usos sexistes* els que menystenen o desvaloren un dels dos sexes.

En aquesta guia intentarem, doncs, desemascarar alguns d'aquests usos i proposar-hi solucions. També descriurem algunes estratègies lingüístiques que la llengua mateixa ens forneix per tenir alternatives a l'ús del masculí com a genèric.

Cal tenir en compte que sempre hem d'aprofitar les possibilitats que ens proporciona la llengua, que és flexible i s'adapta a l'evolució de la societat i a les necessitats comunicatives, sense allunyar gaire la redacció dels textos del llenguatge comú formal, és a dir, amb mesura i amb sentit comú, sense violentar la llengua ni caure en expressions forçades o artificioses.

En definitiva, cal trobar les estratègies més idònies per a cada cas concret. Diversos factors poden afectar l'aplicació d'aquestes estratègies: la llargada del text, el tipus de document (no és el mateix un text periodístic o literari que un text administratiu o jurídic), l'autoria del text (en un text institucional, emès per la mateixa Universitat Autònoma de Barcelona, cal parar més atenció a aquesta qüestió que no pas si el text és un producte individual, com ara el material docent d'una professora), la intenció del text i el públic

a qui va dirigit. I sempre cal mantenir la coherència interna de les solucions pel que fa a aquestes estratègies.

A la Universitat Autònoma de Barcelona es produeixen una gran quantitat de documents de tipus ben diversos (des de formularis de matrícula fins a articles científics i documents audiovisuals). Per abordar d'una manera pràctica la qüestió del sexisme en el llenguatge, cal d'entrada detectar en quins documents és més rellevant actuar (documents normatius, amb autoria de la UAB, amb gran difusió, etc.), en quins documents apareix més sovint aquesta problemàtica (documents de tipus obert —és a dir, de destinatari múltiple o indeterminat—, com ara cartes, circulars, formularis i impresos de tota mena) i quin és el grau de dificultat per trobar una solució i aplicar-la (en determinats tipus de textos, serà més fàcil utilitzar les mateixes estratègies, per exemple en formularis, circulars, etc., però en d'altres, caldrà trobar noves solucions per a cada document). La taula de l'annex recull els resultats d'aquesta primera anàlisi en l'àmbit de la UAB.

Passem, doncs, a exposar un seguit de recursos per evitar la discriminació sexista en el llenguatge. Les solucions que proposarem només són solucions possibles que han de ser estudiades per a cada cas i que no s'han d'aplicar mecànicament. Cal procurar, com dèiem abans, que en resulti un llenguatge natural i sempre tenir en compte el context, perquè no totes les solucions són adequades a tot arreu.

II. Recursos per a l'ús no sexista del llenguatge

Cap dels recursos que us proposem tot seguit transgredeix les normes gramaticals del català, del castellà ni de l'anglès. El sexisme lingüístic no és inherent a aquestes llengües com a sistema, sinó que radica en alguns dels usos consolidats i acceptats com a correctes per la comunitat de parlants. Però els usos canvien i el que abans les gramàtiques i els diccionaris consideraven un error o desviació es converteix en norma. Això ens porta evidentment a la concepció de la llengua com a realitat canviant, en contínua ebullició, que evoluciona en cada època per respondre a les necessitats de la comunitat que la utilitza. En una societat com la nostra, en què es demana més igualtat entre els sexes, és convenient que la llengua com a producte social reflecteixi aquesta igualtat.

Amb aquests recursos es pretén assolir dos objectius bàsics: d'una banda, fer visibles les dones (*recursos de visibilitat*) i, de l'altra, estalviar la concreció genèrica de les persones implicades i trobar alternatives possibles al masculí plural genèric (*recursos d'evitació*).

Abans de continuar, cal puntualitzar que, en el cas de l'anglès, com que no hi ha flexió de gènere i només alguns substantius i pronoms tenen referents de sexe definit, la problemàtica es redueix força i, per aquest motiu, només farem referència a aquesta llengua en els casos en què sigui pertinent.

1. Ús de la forma femenina

Quan ens referim a una persona concreta, cal utilitzar la forma masculina o femenina d'acord amb el sexe d'aquesta persona. En el cas de noms de professions, càrrecs i places, doncs, farem servir les formes femenines quan sabem que fan referència a dones. Per saber com és la forma femenina d'un nom de

professió, ofici, càrrec, etc., consulteu el DIEC² per al català, el DRAE³ per al castellà i dictionary.com per a l'anglès.

Immaculada Marçal, vicerectora d'Economia
Marta Nogués, tècnica superior
la síndica de greuges
les alumnes Beth Kelso i Martina Miró
la gerent
la meva advocada
la ministra
María Estella, fiscal de la Audiencia
la gerenta
tres mèdicas
a successful businesswoman

Com hem pogut observar en la taula anterior, quan hi ha una única forma per al masculí i per al femení (noms invariables), l'article femení —determinat o indeterminat— sovint és l'element diferenciador. Semblantment, convé usar les formes femenines dels numerals i dels adjectius indefinits.

una gerent
la cap
dues auxiliars
Laura Cervelló, estudiant [§]
la miembro más antigua
alguna estudiante

[§] En català, el substantiu *estudiant* pot referir-se indistintament a homes i dones, tot i que també hi ha una forma específica per al femení, *estudianta*, d'ús poc freqüent.

2. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana*. Segona edició. Barcelona: Edicions 62 i Enciclopèdia Catalana, 2007. <<http://dlc.iec.cat/>>
3. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. 22a edició. Madrid: Espasa Calpe, 2003. <<http://buscon.rae.es/drae1/>>

Cal tenir en compte, però, que si estem redactant un text que ha de ser vàlid durant un temps prou llarg, com ara una resolució d'atorgament de funcions, convé utilitzar un nom genèric, o bé una denominació doble, en previsió que aquell càrrec pugui ser ocupat més endavant per una altra persona.

PROPOSEM	EN LLOC DE
La direcció ha d'avisar amb vint dies d'antelació de...	La directora ha d'avisar amb vint dies d'antelació de...
Correspon al vicerector o vicereactora d'Economia signar les resolucions de...	Correspon a la vicereactora d'Economia signar les resolucions de...

Documents

S'ha d'utilitzar la forma femenina, doncs, quan fem referència a una dona o a un conjunt de dones en qualsevol tipus de text. El cas dels *documents tancats o personalitzats* (vegeu la taula de l'annex) n'és un bon exemple. Hi cal evitar la forma doble i usar la que correspongui segons la persona a qui s'adreça el text o a qui ens referim. Tampoc no s'hi ha d'utilitzar el tractament *senyoreta*, atès que comporta una discriminació respecte del masculí, que no distingeix els homes casats dels que no ho són.

Quan adreçem una carta o una circular a un conjunt conegut de persones, o quan fem servir una plantilla, hem d'aprofitar també els mitjans informàtics que permeten, amb la informació de les bases de dades, editar documents personalitzats en què el tractament i la redacció s'adaptin a la condició de dona o home de les diferents persones a qui van destinats o a qui fan referència.

Els documents d'aquest tipus més freqüents en l'àmbit de la UAB són la carta o el correu electrònic dirigits a persones concretes, i els contractes. Pel que fa als contractes, actualment el model que s'utilitza a la UAB no es personalitza segons el sexe de la persona contractada, sinó que s'hi usa la forma masculina o, a vegades, la forma doble. Caldria doncs crear dos models, un per a cada sexe, i que el programa informàtic utilitzés un model o altre segons l'opció triada en el camp *sexe*.

2. Formes genèriques i altres expressions

Quan no ens referim a una persona concreta, sempre que es pugui s'han d'utilitzar noms invariables pel que fa al gènere, altrament dits *epicens* (és a dir, substantius de gènere inherent arbitrari que designen indiferentment els individus mascles i femelles, com ara *víctima*, *personatge*, *infant*, *individu*, etc.).

PROPOSEM	EN LLOC DE
persona, ésser humà, individu	home
infant, criatura	nen
bebè, nadó	nounat

L'ús de la paraula *persona*, amb un adjectiu o amb una frase subordinada que la qualifiquin, ens permet disposar d'un neutre ben habitual en la llengua comuna, tant en català com en castellà, que és tan útil que ja s'ha fixat en algunes expressions del llenguatge administratiu, com ara la *persona interessada*.

PROPOSEM	EN LLOC DE
les persones beneficiàries	els beneficiaris
la persona interessada	l'interessat
la persona beneficiària (de la beca), la persona becada	el becari
la persona que signa	el signant
la persona usuària	l'usuari
la persona responsable de la secretaria	la secretària
les persones afectades	els afectats
las personas mayores, las personas de edad avanzada	los ancianos
las personas adultas	los adultos
las personas afectadas	los afectados
algunas personas	algunos

La paraula *part* és un cas semblant al de la paraula *persona* i s'utilitza sovint en llenguatge administratiu i jurídic.

PROPOSEM	EN LLOC DE
la part arrendatària	l'arrendatari
la part demandant	el demandant
la parte contratante	el contratante

Per designar una pluralitat de persones d'un mateix grup, estament, categoria professional, etc., l'ús del masculí amb valor genèric és el més habitual. Com ja hem explicat a la introducció, aquest ús és perfectament normatiu i propi de la llengua catalana i de la llengua castellana, i no es pot considerar sexista. Simplement és la conseqüència que el masculí, en aquestes llengües, sigui la categoria no marcada. No obstant això, en aquests casos és recomanable utilitzar també mots col·lectius o construccions metonímiques per designar aquests grups. Aquest recurs permet que no hi hagi cap mena de dubte que l'ús de formes masculines per designar una pluralitat de persones en el text és genèric. Vegem-ne alguns exemples:

EN DETERMINATS CASOS, PROPOSEM	EN LLOC DE
tothom	tots
autoritats municipals	alcaldes i regidors
mainada, quitxalla	nens
l'alumnat	els alumnes
el professorat, l'equip docent	els professors
la gent gran	els ancians
el professorat tutor	els tutors
la plantilla, el personal	els treballadors
la ciutadania	els ciutadans
la classe política	els polítics
el veïnat	els veïns
la població d'Andorra, la gent d'Andorra	els andorrans
la població immigrant	els immigrants
el poble fenici	els fenicis
la pagesia	els pagesos

el género humano, la humanidad, la especie humana, la gente	los hombres
la juventud	los jóvenes
el electorado	los electores
la comunidad universitaria	los alumnos, los profesores y el resto de trabajadores
la gente de Madrid	los madrileños
humanity, humankind, people	men

Volem deixar ben clar que no es tracta d'aplicar indiscriminadament aquestes formes sinó de tenir-les a mà quan ens calgui recórrer-hi i sempre vigilant molt a l'hora d'aplicar-les, perquè aquesta solució no funciona en tots els contextos, sinó només quan s'està parlant del conjunt del col·lectiu. Per exemple, *alumnat* i *professorat* no sempre poden substituir *alumnes* i *professors*:

el nombre d'alumnes	* el nombre d'alumnat
La Maria, en Joan i en Pere són professors que m'han marcat	* La Maria, en Joan i en Pere són professorat que m'han marcat

Val la pena indicar que no recomanem utilitzar la paraula *estudiantat* en lloc d'*alumnat* per designar el conjunt d'estudiants, ja que aquest mot encara no queda recollit a cap diccionari de referència i, a banda, està ben poc arrelat en l'àmbit universitari català.

Finalment, amb paraules com ara *personal*, *cos* o *equip* i diferents complements, també es poden formar expressions col·lectives, que sempre s'han d'utilitzar anant amb compte de no modificar el significat o crear construccions agramaticals, tal com acabem d'explicar.

PROPOSEM	EN LLOC DE
el personal docent i investigador, el PDI	els professors i els investigadors

el personal d'administració i serveis, el PAS	els treballadors d'administració i serveis
el personal de secretaria	les secretàries
el personal d'infermeria, el personal infermer	les infermeres
el cos auxiliar tècnic	el cos d'auxiliars tècnics
el cos mèdic, el personal mèdic, l'equip mèdic	els metges
el cuerpo notarial	los notarios
el personal auxiliar de farmacia	los auxiliares de farmacia
una parte del personal investigador del ICTA	algunos de los investigadores del ICTA
el cuerpo de policía	los policías

Atenció: quan el subjecte és un nom col·lectiu, es prefereix utilitzar el verb en singular.

El Comitè d'Empresa ha aconseguit un nou acord

Tan sols hi ha una excepció, el nom col·lectiu *gent*, amb el qual és indistint utilitzar el verb en singular o en plural.

La gent no sabia què calia fer en aquella situació

La gent no sabien què calia fer en aquella situació

Evidentment, abans d'utilitzar qualsevol de les formes esmentades anteriorment cal que ens assegurem que podem fer-ho, és a dir, que ens estem referint a homes i dones, i no només a homes o només a dones:

~ *La persona embarassada no ha de fumar*

Per acabar, tot i que a l'anglès hi ha pocs casos problemàtics en aquest aspecte, ja que no hi ha flexió de gènere en aquesta llengua, cal que preem atenció a determinats termes que no serveixen per designar individus dels dos sexes.

PROPOSEM	EN LLOC DE
chairperson	chairman
firefighter	fireman
cleaner	cleaning lady

Documents

L'ús de formes genèriques és un recurs molt útil a l'hora de redactar *textos legals i normatius* (reglaments, convocatòries, convenis). En aquests textos sovint es fa referència tant a càrrecs unipersonals com a òrgans de gestió, i també al conjunt de la població. Com que es tracta de textos de redacció seguida, el sistema de separació amb barres en dificulta la lectura; per tant, és preferible fer servir formes genèriques, col·lectives o indefinides, o bé esmentar les formes masculines i femenines senceres, especialment en singular.

Com a criteri general, en la redacció de normes preval el càrrec o l'òrgan sobre la persona concreta que l'ocupa o n'és la responsable en un moment determinat i, per assegurar la validesa general dels documents, cal tenir en compte que els càrrecs poden ser ocupats tant per homes com per dones i evitar l'ús del masculí per generalitzar.

PROPOSEM	EN LLOC DE
La candidatura a la presidència s'ha de presentar un mes abans de...	La candidatura a president s'ha de presentar un mes abans de...
La sol·licitud s'ha de fer arribar al deganat	La sol·licitud s'ha de fer arribar al degà
Per resolució del director o directora general de Serveis Penitenciaris...	Per resolució del director general de Serveis Penitenciaris...

La decisi3n debe tomarla la
jefatura de la Oficina de
Prevenci3n

La decisi3n debe tomarla
el jefe/a de la Oficina de
Prevenci3n

3. Expressions neutres o despersonalitzades

Com hem vist en l'apartat anterior, podem substituir les denominacions referides a persones per expressions amb referents no personals. Concretament, en els ulti3ms exemples hem mostrat construccions metonimiques en què l'acci3, la funci3 o l'organisme substitueixen la persona. Tot seguit, posem més exemples d'aquestes construccions i d'altres que també tenen referents no personals.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Amb la col·laboraci3 de	Col·laboradors
Redactat per	Redactors
Repartiment	Actors
Us donem la benvinguda	Benvinguts
Hi ha hagut dues sol·licituds	Hi ha hagut dos sol·licitants
Autoria: Amanda Giné i Martí Areny	Autors: Amanda Giné i Martí Areny
És necessari haver obtingut el grau de Matemàtiques	És necessari haver obtingut el títol de graduat en Matemàtiques
Mercè Rodoreda és la millor ploma de la literatura catalana del segle xx	Mercè Rodoreda és el millor autor de la literatura catalana del segle xx
Cal tenir formaci3 en mediaci3	Cal tenir formaci3 de mediador
La justícia no sap com tractar aquest problema	Els jutges no saben com tractar aquest problema

Documents

En documents com ara els *impresos*, en què hi ha espais per emplenar, recomanem d'encapçalar els epígrafs amb aquest tipus de fórmules neutres sense

variació de gènere. Aquestes expressions també poden ser útils per a altres *textos esquemàtics*, com ara llistes, taules o gràfics.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Nom:	Sr./Sra.:
Cognoms i nom:	El/la sol·licitant:
Lloc de naixement:	Nascut/uda a:
Domicili:	Domiciliat/ada a:
Amb la llicenciatura de:	Llicenciat/ada en:
Amb el grau de:	Graduat/ada en:
País d'origen:	Originari/ària de:

4. Formes dobles

Quan les exigències del text o la manca d'una paraula o expressió que defineixi allò que volem expressar no ens permeten fer servir formes genèriques o despersonalitzades, podem optar per fer servir la forma femenina i la masculina, especialment en singular. Pel que fa a les referències fetes en plural a col·lectius que poden ser constituïts tant per homes com per dones, s'entén que el masculí té valor genèric, tal com hem dit més amunt, llevat que s'especifiqui expressament el contrari (o es dedueixi inequívocament pel context). En aquests casos, per tant, habitualment no s'utilitzen les formes dobles, perquè, d'una banda, dificulten la lectura del text i enfarfeguen i, de l'altra, poden arribar a crear contrasentits si no s'utilitzen amb coherència.

PROPOSEM	EN LLOC DE
alguns professors de la UAB	alguns professors i algunes professores de la UAB

No obstant això, si hi ha una voluntat de precisar o emfasitzar la referència a dones i homes, per exemple en títols i en eslògans, les formes dobles són un recurs molt apropiat.

«Barcelonins i barcelonines omplen els carrers de la ciutat per dir no a la guerra»

La referència a tots dos sexes es pot fer de dues maneres: amb les formes senceres i amb les formes abreujades.⁴

subscriptora o subscriptor

subscriptor o subscriptora

subscriptor/a

Les *formes senceres* tenen l'avantatge que no presenten la paraula femenina com a accessòria o com a afegida, sinó que totes dues formes se situen en un pla d'igualtat. Un altre avantatge de les formes senceres és que es poden llegir amb més facilitat i que s'acosten més naturalment al llenguatge comú.

En les formes senceres, la paraula masculina i la femenina s'uneixen amb les conjuncions *i* o bé *o* i s'escriuen en l'ordre que es vulgui (és recomanable alternar l'ordre de les formes femenines i masculines al llarg del text).⁵

mares i pares

el rector o rectora

Alguns autors proposen d'emprar l'article masculí i l'article femení alhora davant dels substantius que facin referència a homes i dones indistintament. Tanmateix, aquesta solució presenta problemes gràfics i fins i tot gramaticals en alguns casos.

4. En castellà (i en català) en determinats àmbits com ara la publicitat, durant les últimes dècades del segle xx es va posar de moda l'ús del símbol @ (arrova) per englobar els dos sexes (per exemple, en casos com *alumn@s*, *vosotr@s*, etc.). Aquest signe és inadmissible i, a més a més, no resol el problema en els textos orals, ja que és impronunciable.
5. En cas que utilitzem les formes dobles poques vegades al llarg del text, podem també seguir la regla de cortesia segons la qual cadascú s'ha de referir a l'altre sexe en primer lloc, de la mateixa manera que ens han ensenyat que, si enumerem diverses persones (comptant-nos-hi nosaltres), ens hem d'anomenar en darrer lloc. Posem un exemple, *Escriu la cap d'estudis: «Hi ha d'anar acompanyat del pare, la mare o una persona que els representi legalment»*.

~ *Les i els joves*

~ *El o la cap*

En català, en el cas de la salutació de circulars i cartes, la forma masculina i la femenina també es poden escriure separades per una barra inclinada o bé per una coma. En castellà, se sol separar les formes masculina i femenina amb una barra inclinada.

Amigues i amics,

Amigues, amics,

Benvolgut senyor, benvolguda senyora,

Queridas amigas / Queridos amigos:

Distinguido señor / Distinguida señora:

Dear Sir or Madam,

Dear Madam or Sir,

Com podem veure en la taula anterior, en anglès les formes masculina i femenina s'escriuen unides per la conjunció *or* i és recomanable que es vagi alternant l'ordre de les dues formes. En contextos més formals, una altra alternativa bona i totalment neutra és la forma *To whom it may concern*.

En el cas de les *formes abreujades*, que s'haurien de restringir, bàsicament, als impresos i als formularis electrònics, s'escriu sencera la forma masculina i, tot seguit, separada per una barra inclinada, la terminació femenina.

secretari/ària

alumno/a

Pel que fa a les terminacions de la forma femenina, el mètode més habitual per obtenir-les en català i en castellà és el següent: quan presenten variacions gràfiques (lletres, accents o dièresis) respecte a la forma masculina corresponent, es formen amb totes les lletres que hi ha a partir de la vocal tònica de la paraula, inclosa aquesta (advocat/ada; psicòleg/òloga; degà/ana;

orfe/òrfena); en canvi, quan la forma femenina no presenta variacions gràfiques respecte a la masculina, aquella es forma únicament amb la darrera vocal en tots els casos (senyor/a; alumne/a; president/a; company/a).

Pel que fa als plurals, s'escriu la terminació del femení plural a partir de la vocal tònica.

secretari/àries
professors/ores
directores/oras

Tant per a singulars com per a plurals, en el cas de masculins monosíl·labs o quan l'estalvi d'espai no és significatiu, la forma femenina s'ha de reproduir sencera:

rei/reina
nois/noies
soci/sòcia
actor/actriz

Coordinació i concordança en l'ús de les formes dobles

Quan cal fer una coordinació de noms relatius a persones, s'ha d'evitar que un adjectiu femení determini noms de gènere diferent. La concordança de l'adjectiu es fa amb el nom masculí, que en aquest cas s'escriu preferentment abans del femení.

PROPOSEM	EN LLOC DE
els nens i les nenes més alts	<i>els nens i les nenes més altes</i> [§] les nenes i els nens més alts

[§] El primer exemple de la columna de la dreta no es considera correcte perquè la interpretació gramatical és que solament són altes les nenes. El segon exemple és totalment correcte, però podria ser interpretat de dues maneres: que tant els nens com les nenes són alts o que només ho són els nens. La proposta de la columna de l'esquerra, en canvi, no permet cap tipus d'ambigüïtat.

Quan s'usen formes dobles, doncs, cal usar sempre una única forma d'adjectiu o de participi, també en els casos en singular.

el síndic o síndica de greuges és escollit...
el secretari o secretària encarregat de la gestió horària

En el cas dels articles, en canvi, és convenient no estalviar-ne cap en les dobles formes coordinades amb la conjunció *i*.

els becaris i les becàries seleccionats

El cas de les dobles formes coordinades amb la conjunció *o* i amb articles determinats és més complicat, ja que, sobretot quan es fan en plural, tenen el risc que siguin interpretades com si ens referíssim a dos col·lectius diferenciats, quan realment el que volem és parlar de dones i homes conjuntament. La possibilitat de fer aquesta interpretació es pot reduir clarament si doblem el nom però no l'article.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Ho han de fer els delegats o delegades	Ho han de fer els delegats o les delegades
El funcionari o funcionària encarregat del registre...	La funcionària o el funcionari encarregat del registre...

Documents

El recurs d'utilitzar les formes dobles —ho acabem de veure— és una solució que resulta especialment útil en la salutació de *circulars* i de *cartes de destinatari múltiple o indeterminat*, i també en *formularis i impresos*, és a dir, en documents oberts. Cal, però, sempre que sigui possible, utilitzar altres recursos més econòmics i naturals, com ara expressions neutres o despersonalitzades (vegeu

l'apartat 3) o el masculí plural genèric (vegeu l'apartat 2). En el cas d'impresos, si realment cal emprar una expressió amb marca de gènere, com que l'imprès acostuma a ser un text curt i amb gran economia d'espai, podem fer servir el sistema de dobles formes separades per barres.

Tal com hem explicat al final del capítol anterior, a l'apartat sobre documents, en els *textos legals i normatius* (reglaments, convocatòries, convenis), per assegurar la validesa general dels documents, cal tenir en compte que els càrrecs poden ser ocupats tant per homes com per dones i evitar l'ús del masculí singular per generalitzar.

5. Canvis de pronoms

En determinats casos, alguns pronoms amb marca de gènere poden ser substituïts per pronoms sense marca de gènere.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Qui vingui tindrà premi!	Els que vinguin tindran premi!
Tothom va aplaudir	Tots van aplaudir
Em plau convidar-vos (<i>a vós</i>)...	Em plau convidar-lo (<i>a vostè</i>)...

Com podem comprovar en la taula anterior, en català, el tractament de *vós* té l'avantatge que presenta la mateixa forma tant per al masculí i per al femení com per al singular i per al plural i, per tant, permet fer servir un llenguatge igualitari de manera simple i fluïda. A més a més, el tractament de *vós* és el tractament tradicional i usual en llenguatge administratiu.

Així, en frases com, per exemple, «Em plau convidar-vos a la recepció que tindrà lloc...», el tractament de *vós* serveix per a un o per a diversos destinataris, siguin dones o homes. En canvi, amb el tractament de *vostè* tindríem quatre formes possibles, en funció del gènere i del nombre dels destinataris: *convidar-lo*, *convidar-la*, *convidar-los* i *convidar-les*.

Per tant, en català el tractament de *vós* ha de ser el tractament utilitzat preferentment no només en la documentació administrativa, sinó també en la documentació escrita de tota mena adreçada als estudiants (exàmens, formularis, etc.), en enquestes i qüestionaris en general i en instruccions,

rètols i indicadors de tota mena (*responeu les preguntes següents; no fumeu, si us plau*).

En el cas de l'anglès, caldrà trobar solucions als problemes que sorgiran en l'ús dels pronoms singulars *he* i *she* i dels seus respectius possessius, *his* i *her*, per fer referència a una persona indeterminada. Com que aquests mots tenen referents de sexe definit (són *gender specific*), en la majoria de casos el recurs més convenient és passar la frase al plural, de manera que es converteixin en *they* i *their*, respectivament.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Students must hand in their projects on Friday	Each student must hand in his project on Friday

L'ideal és canviar tota la frase al plural, però de fet l'ús del plural *they* or *their* per referir-se a substantius singulars és cada cop més freqüent i acceptat:

PROPOSEM	EN LLOC DE
Anyone who wants to join the working party should submit their name to the chairperson by e-mail	Anyone who wants to join the working party should submit his name to the chairperson by e-mail
The group leader will coordinate the project and they must contact all group members	The group leader will coordinate the project and he or she must contact all group members

6. Canvis mínims de redacció

A voltes, el recurs més útil i eficient és fer petits canvis de redacció. Tot seguit, us en descrivim uns quants. Us recordem que, com la resta de recursos que proposa aquesta guia, no es poden utilitzar arbitràriament, sinó sempre depenent del context.

Canvi del determinant amb marca de gènere per un pronom o un altre determinant que no en tingui (*tothom, qualsevol, cadascú, ningú, cap*, etc.):

PROPOSEM	EN LLOC DE
El coneixement implícit que té qualsevol parlant...	El coneixement implícit que té el parlant...
Cada estudiante recibirá...	El estudiante recibirá...

Canvi de l'adjectiu o el substantiu per un d'invariable:

PROPOSEM	EN LLOC DE
el carnet d'estudiant	el carnet d'alumne
Barcelona té 1.619.337 habitants	Barcelona té 1.619.337 ciutadans

Canvis de redacció amb relació a la pronominalització:

PROPOSEM	EN LLOC DE
Miren d'entendre's mútuament	Miren d'entendre's entre ells
Qui sol·liciti	El sol·licitant
Qui presenti la demanda	El demandant
Qui vulgui presentar una demanda	

Utilització de la passiva reflexa:

PROPOSEM	EN LLOC DE
Hem de procurar que es participi en les activitats	Hem de procurar que els nois participin en les activitats
La vacant per a la qual se us va entrevistar (o us vam entrevistar)	La vacant per a la qual vau ser entrevistat
Quando se solicite la devolución de la fianza, se deberá aportar fotocopia de la licencia	Quando el usuario solicite la devolución de la fianza, deberá aportar fotocopia de la licencia

Utilització del verb en lloc de l'adjectiu o el nom:

PROPOSEM	EN LLOC DE
Cal decidir qui coordinarà les pràctiques	Cal decidir qui serà el coordinador de les pràctiques
No sabemos quién participará primero	No sabemos quién será el primer participante

Pas de la veu passiva a l'activa:

PROPOSEM	EN LLOC DE
Tenir l'obligació de complir un deure	Estar obligat a complir un deure
Opció c del formulari: he respost que hi tenia interès (o que m'interessava)	Opció c del formulari: he respost que hi estava interessat
El rector o rectora debe convocar la reunió con una semana de antelación	El rector o rectora está obligado a convocar la reunión con una semana de antelación

Utilització d'adjectius equitatius (que no connoten sexualment), com ara *infantil*, *humà*, *docent*, *juvenil*, *funcionarial*:

PROPOSEM	EN LLOC DE
un espectáculo infantil (o per a infants)	un espectáculo per a nens
els drets humans	els drets de l'home
una lectura juvenil	una lectura para los jóvenes

Simplificació de la redacció:

PROPOSEM	EN LLOC DE
Permet una lectura més fàcil	Permet una lectura més fàcil als nens
Eleccions per sufragi	Eleccions per sufragi dels electors
Per renovar el carnet de biblioteca, cal portar...	Els lectors i lectores interessats a renovar el carnet de biblioteca han de portar...

Documents

Les *plantilles de documents* s'han de completar amb les dades de persones determinades. Cal doncs utilitzar tots els recursos de què acabem de parlar per aconseguir que la plantilla pugui servir per a qualsevol persona o per personalitzar-la. Aquí tenim un exemple de possibles canvis de redacció (i altres canvis):

PROPOSEM	EN LLOC DE
La <i>direcció</i> de l'Institut Blume fa constar, a petició de <i>la persona interessada</i> , que _____ ha participat en el programa per a <i>esportistes</i> dirigit per _____ i que ha obtingut el títol de <i>monitor o monitora d'esport</i> , que l' <i>acredita com a especialista en la coordinació de</i> _____.	<i>El director</i> de l'Institut Blume fa constar, a petició de <i>l'interessat</i> , que <i>l'alumne</i> _____ ha estat un dels <i>esportistes inclosos</i> en el programa dirigit per <i>l'entrenador</i> _____ i que ha obtingut el títol de <i>monitor esportiu</i> , que <i>acredita la seva capacitat per ser coordinador especialitzat de</i> _____.

III. Estereotips

En aquest apartat recollim una sèrie d'apunts sobre estereotips sexistes que sovint s'amaguen darrere de determinats enunciats. La intenció és reflexionar sobre aquest tema per tal de detectar aquests estereotips més fàcilment i poder eliminar-los del nostre discurs.

1. Ús asimètric dels cognoms i dels tractaments, i altres asimetries

Sovint, quan es parla d'un home només s'utilitza el cognom, mentre que quan es parla d'una dona s'utilitza o bé només el nom, o bé el nom i el cognom, o bé el cognom precedit de l'article femení *la* o de la forma de tractament *la senyora*. Evidentment, aquesta asimetria s'ha d'evitar utilitzant una designació paral·lela.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Tant Tísner com Rodoreda... Tant en Tísner com la Rodoreda...	Tant Tísner com la Rodoreda...
Josep-Lluís Carod-Rovira i Pilar Rahola Carod-Rovira i Rahola	Carod-Rovira i Pilar Rahola
Asistieron al acto Merkel y Obama	Asistieron al acto la Merkel y Obama
Puigcercós y Geli han comparecido ante...	Puigcercós y la señora Geli han comparecido ante...
McCain and Palin admit defeat	McCain and Sarah Palin admit defeat
Contact Dr. Dyke or the secretary Ms. Green	Contact Dr. Dyke or his secretary, Jane

Pel que fa als tractaments, el doble tractament de les dones, *senyoreta* i *senyora*, fa referència a si són solteres o casades, mentre que el tractament dels homes, *senyor*, no fa distincions entre solters i casats. Per eliminar aquesta asimetria discriminatòria, evitarem l'ús del tractament *senyoreta* i utilitzarem *senyora* i *senyor*, independentment de l'estat civil de les persones a què fem referència. En el cas de l'anglès, des de fa anys s'ha desenvolupat una forma nova de tractament per a les dones, *Ms.*, actualment totalment establerta, que no fa referència al seu estat civil.

PROPOSEM	EN LLOC DE
la senyora Amblàs	la senyoreta Amblàs
la señora Sayols	la señorita Sayols
Ms. Owen	Mrs. Owen, Miss Owen

A diferència d'altres països d'Europa, a Catalunya i a l'Estat espanyol la dona conserva els seus cognoms un cop casada. Malgrat tot, hi ha el costum de referir-se a les parelles mixtes mitjançant l'article masculí plural *els* (acompanyat, a voltes, del substantiu *senyors*) i el cognom de l'home. En aquests casos, el que cal és fer servir termes col·lectius o desdoblaments.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Ha vingut la família Galera i Potrony	Han vingut els Galera
Han vingut els Galera-Potrony	
Han vingut la senyora Potrony i el senyor Galera	Han vingut els senyors Galera
Han vingut el senyor Galera i la senyora Potrony	

En gairebé tots els països de parla anglesa, les dones casades adopten el cognom del seu marit. Tot i això, s'ha d'evitar la pràctica de dirigir-se a una dona casada fent servir el nom complet del marit precedit per *Mrs.*

PROPOSEM	EN LLOC DE
Ms. Rebecca White	Mrs. David White

Continuant amb els exemples d'asimetries discriminatòries, també hi ha asimetria quan en un discurs s'anomena les dones per la seva condició sexual i, en canvi, s'anomena els homes per la seva posició social:

PROPOSEM	EN LLOC DE
Es presenten a concurs dues candidates i tres candidats	Es presenten a concurs tres candidats i dues dones

Sovint s'utilitzen aposicions que tenen com a nucli el terme *dona* seguit de les denominacions que n'indiquen la posició pública (*dones militars*) per marcar el sexe. En aquest sistema, de nou la identificació social o professional de la dona passa a un segon terme i és la seva condició sexual la que preval. A més a més, sovint és un sistema redundant, que es pot simplificar utilitzant la forma femenina i l'article femení.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Dues militars han protestat...	Dues dones militars han protestat...
Les advocades que van assistir a la reunió no van firmar l'acord	Les dones advocades que van assistir a la reunió no van firmar l'acord

Una regla que ens pot servir per detectar les asimetries sexistes de què acabem de parlar és la *regla d'inversió*, que consisteix a substituir la paraula de la qual sospitem pel seu corresponent de gènere oposat. Si la frase resulta inadequada, probablement ens trobem davant d'un enunciat sexista. És el cas de *senyoreta*, explicat anteriorment; en aplicar la regla d'inversió, el corresponent masculí seria *senyoret*, un tractament amb unes connotacions ben diferents. Vegem-ne un exemple en anglès:

PROPOSEM	EN LLOC DE
The committee is made up of two men and three women	The committee is made up of two men and three girls

Finalment, cal recordar que s'ha d'evitar de presentar la dona en relació de dependència de l'home quan els dos comparteixen una situació d'igualtat.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Al cotxe accidentat, hi viatjaven dos matrimonis noruecs	Al cotxe accidentat, hi viatjaven dos noruecs amb les seves dones
Notificando el embargo a los cónyuges D. Antonio Gómez y Dña. Ana Pérez	Notificando el embargo a D. Antonio Gómez y a su esposa Dña. Ana Pérez

2. Adjectius i noms amb diferent valor semàntic si es refereixen a homes o a dones

En molts casos, no hi ha simetria semàntica entre el masculí i el femení de noms i adjectius, sovint perquè el femení té connotacions negatives:

MASCULÍ	FEMENÍ
un qualsevol	una qualsevol ('prostituta')
el minyó	la minyona ('noia de servei')
un fresc	una fresca ('prostituta')
el general	la generala ('dona del general')
el governante	la gobernanta ('dona de servei')
un hombre público	una mujer pública ('prostituta')
golfo	golfa ('prostituta')

Possiblement, a mesura que les dones ocupin més alts càrrecs, ens familiaritzarem amb les designacions femenines i aquestes s'acabaran imposant. Un exemple clar és el del substantiu *alcaldessa*, que ha passat de significar només 'dona de l'alcalde' a significar 'dona que ocupa l'alcaldia'.

A vegades el que es produeix és que hi ha una especificitat d'un adjectiu o un nom en relació amb un dels dos sexes:

SOLEM DIR...	EN CANVI, NO SOLEM DIR...
La teva dona és molt bonica	El teu home és molt bonic
Hi ha dues noies força bufones	Hi ha dos nois força bufons
Deixa'm estar! Ets una bruixa!	Deixa'm estar! Ets un bruixot!
¡Eres una zorra!	¡Eres un zorro!
Con esa actitud, pareces una monja	Con esa actitud, pareces un monje

La solució és buscar adjectius o expressions que puguin funcionar per als dos sexes.

PROPOSEM	EN LLOC DE
Són uns fleumes	Ella és una bleda i ell és un nena
Persones molt atractives	Dones molt boniques i homes ben plantats
Gent molt atractiva	Ella es una camionera y él muy machote
Están muy cachas	
She is a strong/ independent woman	She's very masculine

En general, hem de trobar alternatives a l'ús d'estereotips de qualsevol tipus:

PROPOSEM	EN LLOC DE
He's such a softy	He's such a sissy
We need someone with a caring/considerate attitude	We need someone with a feminine touch

3. Pressupòsits

Encara avui dia, determinades professions s'associen només als homes o només a les dones. Solen ser oficis i càrrecs en què predomina un dels dos sexes, però no necessàriament. El resultat és que s'utilitza el femení per designar

feines desprestigiades i el masculí per designar feines amb prestigi. Per evitar aquesta tendència, recomanem utilitzar termes que englobin homes i dones, mitjançant alguns dels recursos que hem descrit més amunt.

PROPOSEM	EN LLOC DE
el personal de neteja	les dones de la neteja, les dones de fer feines
el personal infermer, el personal d'infermeria	les infermeres [§]
el personal de secretaria	les secretàries
els auxiliars de vol, el personal de vol (un hoste o una hostessa de vol)	les hostesses
l'equip mèdic, el cos mèdic	els metges
aviador, aviadora	piloto (no té femení)
limpiador, limpiadora	señora de la limpieza
acompañante	señora de compañía

[§] En el cas de *les infermeres*, l'ús de la forma femenina també seria recomanable en el sentit de fer visibles les dones en aquesta professió; en canvi, l'ús del masculí (*els infermers*) com a genèric seria clarament invisibilitzar les dones i treure'ls el protagonisme que sens dubte tenen en aquesta professió. Un cas similar, en català, és el de *les llevadores*, en què es considera genèric el femení, atès que encara no hi ha una altra forma per anomenar tot el col·lectiu (a banda que actualment és una professió majoritàriament femenina).

Finalment, volem puntualitzar que, en algunes frases, no només es presuposa que els subjectes a què es fa referència són d'un sexe concret, sinó que, a més a més, es presuposa que aquests són heterossexuals:

PROPOSEM	EN LLOC DE
L'assegurança cobreix els afiliats i també els seus cònjuges	L'assegurança cobreix els afiliats i també les seves dones
A la inauguración podrán acudir los concejales acompañados de sus parejas	A la inauguración podrán acudir los concejales acompañados de sus mujeres
Lecturers and their partners are invited	Lecturers and their wives are invited

IV. Consideracions finals

Al llarg d'aquest document, hem pogut veure les diferents problemàtiques que ens trobem quan volem evitar el sexisme en el discurs. Aquest sexisme, recordem-ho, no és inherent a les llengües com a sistema, sinó que radica en alguns dels usos consolidats i acceptats com a correctes per la comunitat de parlants. Els usos, però, canvien i el que abans les gramàtiques i els diccionaris consideraven un error o desviació es converteix en norma. Això ens porta evidentment a la concepció de la llengua com a realitat canviant, que evoluciona en cada època per respondre a les necessitats de la comunitat que la utilitza. En una societat com la nostra, en què es demana més igualtat entre els sexes, convé que la llengua com a producte social reflecteixi aquesta igualtat.

Aquest és l'objectiu que ha vertebrat el document que teniu a les vostres mans. Evidentment, aquesta contribució no és definitiva: s'haurà d'anar revisant i modificant a mesura que la llengua, els usos i les necessitats canviïn. Una mostra d'aquest fet són els nombrosos canvis que hem incorporat en aquesta segona edició de la guia, editada per primer cop el 2008 en versió digital, i que són fruit, sobretot, de l'adopció dels principis generals de l'*Acord sobre l'ús no sexista de la llengua*,⁶ fet públic el 2010.

6. *Acord sobre l'ús no sexista de la llengua* [en línia]. Barcelona: Parlament de Catalunya, Generalitat de Catalunya, Universitat de Barcelona i Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades, 2010. <<http://www.gela.cat/Document.pdf>>.

V. Referències bibliogràfiques

Criteris

En català

Acord sobre l'ús no sexista de la llengua [en línia]. Barcelona: Parlament de Catalunya, Generalitat de Catalunya, Universitat de Barcelona i Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades, 2010.

<<http://www.gela.cat/Document.pdf>>.

Criteris lingüístics, bibliogràfics, d'estil i convencions de la Universitat de Barcelona [en línia]. Barcelona: Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona.

<<http://www.ub.es/criteris-cub/criteri.php?id=561>>.

Criteris lingüístics de la Universitat Oberta de Catalunya [en línia]. Barcelona: Servei Lingüístic de la Universitat Oberta de Catalunya.

<http://www.uoc.edu/serveilinguistic/criteris/convencions/tractament_generes.html>.

Criteris lingüístics de la UPF [en línia]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

<<http://www.upf.edu/gl/criterisupf/sexisme.html>>.

Declaració sobre el gènere [en línia]. Palma: Universitat de les Illes Balears, 2009.

<<http://www.uib.es/depart/dfc/gresib/declaraciogenerere.pdf>>.

Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya [en línia]. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. 2011.

<<http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/Altres/Arxius/Guiausosnosexistes.pdf>>.

Marcar les diferències: la representació de dones i homes a la llengua [en línia]. Barcelona: Secretaria de Política Lingüística i Institut Català de la Dona, 2005.

<<http://www20.gencat.cat/Autoservei/pdf/marcar.pdf>>.

MESTRES, J. M.; COSTA, J.; OLIVA, M. *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos*. Barcelona: Eumo Editorial, Universitat de Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, Associació de Mestres Rosa Sensat, UVIC, 2007 [1995].

Recomanacions de la Unesco per a un ús no sexista del llenguatge [en línia]. Direcció General de Política Lingüística i Unesco, 1992.

<<http://www.unescocat.org/fitxer/514/llenguatgeosexista.pdf>>.

En castellà

Uso no sexista del lenguaje administrativo. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, Instituto de la Mujer, 1993.

MEDINA GUERRA, Antonia M. (coord.). *Manual de lenguaje administrativo no sexista* [en línia]. Màlaga: Universidad de Málaga, Ayuntamiento de Málaga, 2002. <<http://www.ucm.es/cont/descargas/documento5682.pdf>>.

Recomendaciones de la Unesco para un uso no sexista del lenguaje [en línia]. París: Unesco.

<http://www.volensamerica.org/IMG/pdf/Mat_15_unesco-no-sexista.pdf>.

En anglès

A Guide to Non-Sexist Language [en línia]. Cork: Committee on Equality of Opportunity, University College Cork, 1994.

<<http://www.ucc.ie/equalcom/language.html>>.

WARREN, Virginia L. *Guidelines for Non-Sexist Use of Language* [en línia]. Newark: The American Philosophical Association, University of Delaware.

<<http://www.apaonline.org/publications/texts/nonsexist.aspx>>.

Articles

- BIBILONI, Gabriel. «Llengua, gènere i sexe» [en línia]. *Diari de Balears*, 2009.
 <<http://bibiloni.cat/textos/genere.html>>.
- BOSQUE, Ignacio. «La RAE, las palabras y las personas» [en línia]. *El País*, 5 de desembre de 2006.
 <http://www.gela.cat/lib/exe/fetch.php?id=textos_genere&cache=cache&media=bosque_rae_lenguaje_personas.pdf>.
- DÍAZ HORMIGO, María Tadea. «Androcentrismo social, discriminación lingüística y propuestas para un uso igualitario de la lengua» [en línia]. A: FUENTES, Catalina, i ALCAIDE, Esperanza (ed.). *Manifestaciones textuales de la descortesía y agresividad verbal en diversos ámbitos comunicativos* [en línia]. Sevilla: Universidad Internacional de Andalucía, 2009, pàg. 98-117.
 <http://www.gela.cat/lib/exe/fetch.php?id=textos_genere&cache=cache&media=diaz_hormigo_articulo_unia.pdf>.
- DÍAZ HORMIGO, María Tadea. «Comentarios lingüísticos a la Guía para un uso igualitario del lenguaje administrativo» [en línia]. *Revista de Investigación Lingüística*, 10 (2007), pàg. 7-40.
 <http://www.gela.cat/lib/exe/fetch.php?id=textos_genere&cache=cache&media=diaz_hormigo_revista_murcia.pdf>.
- DIVERSOS AUTORS. *Resum de les intervencions de la Jornada «Visibilitzar o marcar? Repensar el gènere en la llengua catalana»* [en línia]. Barcelona: Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades, Universitat de Barcelona, 2010.
 <<http://www.gela.cat/Resum.html>>.
- GRUP D'ANTROPOLOGIA LINGÜÍSTICA DE LA UB. «Per què en diem gènere quan volem dir sexe?» [en línia]. *Revista d'Igualada*, núm. 23, 2006.
 <<http://www.revistaigualada.cat/fitxaarticle.asp?article=244>>.
- JUNYENT, M. Carme. «Contra la dictadura lingüística» [en línia]. *Avui*, 23 de maig de 2009.
 <http://paper.avui.cat/pdfs/pdf.php?id_pdf=/pdf/09/0523/090523sup_a012.pdf>.
- JUNYENT, M. Carme. «Gènere, sexe, llengua» [en línia]. Madrid: VIII Congrés de Lingüística General, UAM, 2007.
 <<http://www.llf.uam.es/clg8/actas/pdf/paperCLG60.pdf>>.
- LLEDÓ, Eulàlia. *De llengua, diferència i context* [en línia]. Barcelona: Institut Català de les Dones, 2007.
 <http://www20.gencat.cat/docs/icdones/Documents%20web%20antiga/Arxius/pub_quaderns3.pdf>.

- MONTSERRAT, Anna. «Marcar la diferència: la representació de dones i homes a la llengua» [en línia]. *Llengua i Ús*, 2009.
<<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/viewFile/128234/177801>>.
- ROCA, Ignacio M. «Todas las vascas son vascos, y muchos vascos también vascas: género y sexo en el castellano» [en línia]. *Boletín de la Real Academia Española*, vol. LXXXIX, quadern CCXCIX (gener-juny), 2009, pàg. 77-117.
<http://www.gela.cat/lib/exe/fetch.php?id=textos_genere&cache=cache&media=genero_ysexo_en_castellano.pdf>.
- TUSÓN, Amparo. «Diferencia sexual y diversidad lingüística». A: Lomas, C. (coord.). *¿Iguales o diferentes? Género, diferencia sexual, lenguaje y educación*. Barcelona: Paidós, 1999, pàg. 85-100.

VI. Annex

Tipus de document		Freqüència de la problemàtica	Dificultat per trobar una solució	Aplicació	Difusió del document	Tipus de solució més habitual
Documents oberts	Formularis i impresos	Sempre	Fàcil	Definitiva (intranet)	Bastant	Expressions neutres o despersonalitzades: nascut a: > lloc de naixement; llicenciat en: > amb la llicenciatura de.; Sr. / Sra.: > Nom i cognoms, etc.
	Plantilles de documents	Sempre	Fàcil	Definitiva	Bastant	Canvis de redacció, formes genèriques, neutres o dobles.
	Circulars i cartes de destinatari múltiple o indeterminat	Sempre	Fàcil	Constant	Variable	Tractament de vós. Formes neutres o dobles (encapçalament: Benvolgut senyor, benvolguda senyora, o Benvolguda senyora, benvolgut senyor)
Documents tancats (personalitzats)	Cartes de destinatari concret (documents personalitzats)	Sovint	Fàcil	Constant	Poca	Personalitzar: utilitzar la forma masculina o femenina d'acord amb el sexe de la persona destinatària.
	Contractes (documents personalitzats)	Sempre	Fàcil	Definitiva	Bastant	Personalitzar: dos models diferents segons el sexe o que el camp sexe del programa informàtic en canvi el text.
Textos legals i normatius	Reglaments de departaments, estatuts, etc	Sempre	Difícil, diverses solucions	Pot ser definitiva si s'utilitza el mateix model a l'hora d'actualitzar el document.	Bastant	Formes genèriques, formes dobles per als càrrecs en singular i altres canvis de redacció.
	Convocatòries de beques, ajuts, etc.	Sempre	Difícil, diverses solucions	Pot ser definitiva si s'utilitza el mateix model a l'hora d'actualitzar el document.	Bastant	Formes genèriques i altres canvis de redacció.
	Convenis de col·laboració	Sovint	Difícil, diverses solucions	Pot ser definitiva si s'utilitza el mateix model a l'hora d'actualitzar el document.	Bastant	Formes genèriques i altres canvis de redacció.

Tipus de document		Freqüència de la problemàtica	Dificultat per trobar una solució	Aplicació	Difusió del document	Tipus de solució més habitual
Altres documents	Programes d'estudis i assignatures, guies de centre de l'estudiant	A vegades	Dificultat variable	Pot ser definitiva si s'utilitza el mateix model a l'hora d'actualitzar el document.	Bastant	
	Discursos institucionals	Sovint	Dificultat variable	Constant	Variable	
	Web	A vegades	Dificultat variable	Constant	Bastant	
	Tesis doctorals	A vegades	Dificultat variable	Constant	Variable	
	Exàmens	A vegades	Fàcil	Constant	Variable	
	Fulletons, cartells, etc.	A vegades	Fàcil	Constant	Variable	
	Rètols i indicadors	A vegades	Fàcil	Força definitiva	Bastant	

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
**Institut Català
de les Dones**

Generalitat de Catalunya
Departament d'Economia i Coneixement
Secretaria d'Universitats i Recerca